

G.G.S:

Ókennileg himinflaug lendir á leirum Lagarins

Það er ekki á hverjum degi sem „ókennilegar himinflaugar“ lenda á Íslandi, og því vakti það að vonum mikla athygli þegar þetta gerðist í Fljótsdal 24. ágúst 1954. Hið svonefnda kalda stríð var þá í algleymingi, og því ekki tiltökumál að herdeild Bandaríkjamanна á Keflavíkurflugvelli væri kölluð til að rannsaka málið. Sú rannsókn virðist þó ekki hafa leitt til neinnar niðurstöðu, ef marka má fréttir. Þorsteinn Sæmundsson stjarnfræðingur telur líklegt að hér hafi verið um stóran loftstein að ræða, sem væri ómaksins vert að leita að, ekki síst vegna þess, að aldrei hefur fundist loftsteinn með vissu á Íslandi. *Ritstj.*

Eftirfarandi fréttagrein um atburðinn birtist í Morgunblaðinu 7. sept. 1954.

Laugardagskvöldið [4. sept. 1954] bárust af því fréttir hingað til Reykjavíkur, að austur á Fljótsdalshéraði hefðu menn nokkrum dögum áður orðið varir við ókennilegan hlut á lofti, er þotíð hefði yfir sveitir með hvínlum og lent skammt frá Lagarfljóti.

Vakti þessi atburður að vonum nokkra furðu manna. Bárust fregnir af honum brátt út um allt Hérað, og gerði hreppstjórinn í Fljótsdal sýslumanninum á Seyðisfirði skjótt aðvart um atburð þennan. Símaði hann fréttina hingað suður, og stendur nú fyrir dyrum rannsókn málss þessa, og mun liðssveit úr varnarliðinu á Keflavíkurflugvelli halda austur einhvern næstu daga með leitartæki og mælihöld, til þess að kanna hvað hafi hér verið um að vera, og hvers eðlis sending þessi hafi verið.

Á sunnudaginn kom blaðamaður Morgunblaðsins, ásamt fréttaritara þess og ljósmyndara á Akureyri, Vigni Guðmundssyni, austur, og leitudoðu sér fregna um málið.

Við komum austur að Lagarfljóti að áliðnum degi, ókum fram Fellin og heimsóttum Vigfús G. Þormar bónda í Geitagerði og hreppstjóra í Fljótsdalshreppi. Inntum við hann eftir því með hvaða hætti atburður þessi hefði gerzt og hvað menn héldu um hann þar í sveitinni.

Skyrði hann svo frá, að priðjudaginn 24. ágúst s.l. hefði heimilisfólkid á Hjarðarbóli í Fljótsdal orðið vart við „sendingu“ nokkra þjóta um loftið skammt fyrir ofan bæinn og falla niður á eyrarnar fyrir botni Lagarins.

Hjarðarból er nýbýli, og er það fyrsti bærinn fyrir innan Brekku, þar sem héraðslæknirinn sat áður. Þetta er vestan megin við fljótið, nokkru innar en Hallormsstaðaskógr, sem liggur austan megin fljótsins.

Paut yfir bæinn

Á Hjarðarbóli er tvíbýli og búa þeir þar, Þórarinn Bjarnason og Pétur Gunnarsson. Hittum við Þórarin að máli, og fer frásögn hans af undri þessu hér á eftir:

Það var þriðjudaginn 24. ágúst, um kl. 8,30, að ég, Snorri mágur minn og Ingibjörg Gunnarsdóttir kona mínn, vorum að koma heim af engjum og vorum stödd úti á hlaði. Heyrðum við þá skýndilega mikinn hvínl og litum upp. Sáum við þá hvar svartan hlut bar við himininn, er kom þjótandi úr norðvestri. Svo háttar til í landi Hjarðarbóls, að fyrir ofan bæinn er nokkurt fell, og steypist Hengifoss þar fram af hömrum, 110 m á hað.

Það sáu þau Þórarinn fyrst til hlutar þessa, að hann bar í fallsbrúnina, skammt frá fossinum. Þaut hann síðan yfir bæinn og fór skáhallt niður á við í loftinu, allt niður á sandeyrarnar, sem eru í ósum Jökulsár, þar sem hún rennur inn í Löginn. Fylgdi „sendingu“ þessari mikill hvínlur, sagði Þórarinn, svo hár, að konur sem voru inni í bænum heyrðu hann greinilega.

Lenti á sandleirum

Hvernig var hlutur þessi útlits?

- Hann var gráleitur eða svartur á lit, ílangur að sjá, og væri hægt að giska á, að hann hefði verið 50-80 sm á lengd, en annars er mjög erfitt

**mun liðssveit úr
varnarliðinu á
Keflavíkur-
flugvelli halda
austur einhvern
næstu daga með
leitartæki og
mælihöld**

Fljótsdalur frá Brekku 9. ágúst 1990. Líklega hefur hluturinn lent á sandeyrinni sem er mjög nálægt miðri mynd.

Ljósm. H.Hg.

að ákveða um stærð hans. Virtist okkur sumum, að hann væri dálítíð frammjór, en ekki vil ég fullyrða neitt um það að svo stöddu. Virtist hann sléttur og einlitur, án ráka eða gára, eða annara afbrigða.

Þegar hluturinn var kominn yfir hlíðina, var eins og hann missti ferðina, en hann hafði þotíð mjög hratt yfir, og steypist hann niður í leirurnar fyrir botni Lagarins. Lent hann þar, að því er þau sáu greinilega, á sandeyri, um 40 m frá bakknum.

Var að sjá eins og sandurinn þyrlaðist upp þegar hluturinn kom niður, og er þeir komu á bakkann - en bærinn stendur spölkorn uppi í hlíðinni - sáu þeir móta fyrir í sandinum, þar sem hann hafði komið, en hann sjálfur var horfinn. Tóku þeir þá mið á staðinn og gerðu sér ljósá grein fyrir, hvar sending þessi hefði snert jörðu.

Milli eyrarinnar og lands rennur kvísl úr ánni, og var hún ekki væð þennan dag. Héldu þeir Þórarinn og Pétur því heim við svo búið, og undruðust hver himnasending þessi gæti verið.

Staðurinn sjálfur ekki rannsakaður enn

Hreppstjórin frétti af fyrirbrigði þessu á laugardaginn í sömu viku [28. ágúst]. Tilkynnti hann þá þegar sýslumanninum á Seyðisfirði um málið og hélt fram í Hjarðarból. Hafði áin þá breytt sér allmikið, að því er virtist, en Þórarinn skýrir svo frá, að eyrarnar séu sjaldnast þær sömu dag frá degi, heldur taki sífelldum breytingum eftir rennsli árinnar.

Sá Vigfús hreppstjóri engin ummerki á sandinum, en komst ekki út á sjálfa eyrina. Hélt hann heim við svo búið.

Hjarðarbólmenn gerðu heldur enga tilraun til

þess að kanna hvað fallið hefði niður á eyrina, töldu að af því gæti e.t.v. stafað sprengjuhætta. Hefur áin síðan flött tvísvar yfir sandeyrarnar, og hefur ekki enn verið fundið hvert fyrirbæri það er, sem þarna lenti þriðjudaginn 24. ágúst.

Sýslumaður sendi fregn þessa samdægurs, laugardaginn 28. ágúst, suður til stjórnarráðs, sem kom henni áleiðis til yfirvalda varnarliðsins á Keflavíkurflugvelli.

Leiðangur á staðinn

Á sunnudag [5. sept.] kom herflugvél austur og lenti á vellinum við Egilsstaði. Með henni var höfuðsmaður í bandarískra hernum, James Driscoll að nafni. Hélt hann rakleiðis til fundar við Vigfús G. Þormar hreppstjóra, og innti hann eftir atburði þessum. Mun væntanleg austur önnur flugvél á morgun eða miðvikudag, og verða þá með í förinni ýmis tæki til þess gerð að finna málmhlti í jörðu og undir vatni. Er þá ætlunin að sannreyna hvað hér hefur verið á ferðinni.

Á sunnudaginn, er við komum að Hjarðarbóli, var kvíslin milli lands og eyrarinnar væð, og var þá gerð tilraun til þess að stinga niður í sandinn og leita að hlutnum, en sú leit bar engan árangur. Er ekki að vænta að svo verði, fyrr en fullkomnari tæki gefast til rannsóknanna.

Loftsteinn?

Er við inntum Þórarin eftir því, hvað hann héldi, að hér hefði verið um að vera, og hvert fyrirbæri þetta hefði verið, kvaðst hann enga skýringu hafa á reiðum höndum. Gott veður var þetta kvöld, skyggni ágætt, og útilokat að um missýningu hafi hér getað verið að ræða.

Helzt kvaðst Þórarinn geta látið sér detta í

**Helst kvaðst
Þórarinn geta
látið sér detta í
hug að hér hefði
verið um loftstein
að ræða**

hug, að hér hefði verið um loftstein að ræða, en varla gæti það þó verið, þar sem hluturinn fór skáhallað um loftið, í allmikilli hæð yfir bænum. Aldrei hefur slíkt fyrirbrigði sézt á lofti í Fljótsdalnum áður, svo menn muni, og skortir enn allar skýringar á því, hvað hér hafi verið á ferðinni. Hugsanlegt væri að sending þessi hafi komið úr flugvél, en eftir upplýsingum Flugumferðarstjórnarinnar á Reykjavíkurflugvelli, var henni ekki kunnugt um neina flugvél á þessum slóðum, er þetta bar við.

Er því sú gáta enn óráðin, hver himnasending þessi hafi verið og hvert eðli hennar er. Ævintýragjarnari mönnum gæti jafnvel til hugar komið, að hér væri um hina alræmdu og alkunnu „fljúgandi diska“ að ræða, og er lýsing þeirra Hjarðarbólsbænda ekki ósvipuð útliti þeirra diska, sem menn hafa talið sig sjá utanlands á himni.

Hvað sem lausn málsins líður, hvort hér er um eitthvert slíkt geimfar að ræða, eða loftstein einn saman, þá hefur fyrirbrigði þetta vakið hina mestu eftirtekt og umtal austur í Fljótsdal og [á] Héraði, og bíða menn með nokkurri óþreyju nánari rannsókna á himinflauginni. ggs.

Úr Morgunblaðinu, þriðjudaginn 7. sept.
1954.

Eftirmáli

Ég hef reynt að afla nokkura frekari heimilda um furðuhlut þennan.

Guttormur V. Þormar í Geitagerði segist muna eftir að hafa farið með 2-3 mönnum frá hernum á Keflavíkurflugvelli upp á Leirur, og segir að þeir hafi verið með málmeitartæki meðferðis. Tækið var eins og diskur, sem festur

var á um 2 m langt skaft, og frá því lá snúra yfir í mælitæki, sem hann minnr að þeir hafi haft í bakpoka. Þeir gengu skipulega um Leiruna, eftir ákveðnum línum og með vissu millibili. Auðvelt var þá að vaða yfir landkvíslina, og fram á þá eyri sem Þórarinn taldi að hluturinn hefði horfið á.

Guttormur telur að þeir hafi einskis orðið vísari við þessa rannsókn. Hann man ekki hvaða dag þetta var, en samkvæmt fréttinni hér að ofan er líklegast að það hafi verið daginn eftir heimsókn höfuðsmannsins, þ.e. mánudag 6. eða miðvikudag 8. sept.

Guttormur gáði í dagbók sem Vigfús hélt á þessum árum, og fann þar aðeins þessa klausu varðandi atburðinn:

„5. sept. Sunnudagur: Hér kom maður frá setuliðinu í Keflavík, að leita upplýsinga um „Hjarðarbólsundrið“. Einnig komu hér tveir menn frá Akureyri (fréttaritarar), til að fá upplýsingar um það.“

Petta kemur vel heim og saman við það sem segir í fréttinni, en einkennilegt er að Vigfús minnist ekki á seinni heimsókn Bandaríkjamaðra. (Hann fór í vinnu á Egilsstöðum 23. sept. og varð þá hlé á dagbókarskrifum).

Fugl eða flugdiskur?

Petta ár var aðeins gefið út eitt blað á Austurlandi, vikublaðið Austurland í Neskaupstað. Þar finnst þessa atburðar ekki getið þetta haust. Hins vegar rakst ég á eina smágrein er birtist í Tímanum miðvikudag 8. sept. 1954, frá fréttaritara blaðsins á Egilsstöðum. Þar segir m.a.:

„Undanfarana daga hafa menn reynt að rannsaka, hvaða hlutur það var, sem heimilis-

Séð yfir leirurnar frá Hrólfsgerði við Vallholt. Hengifoss og Hengifossárgil á miðri mynd. Bærinn Hjarðarból til hægri.
18. júní 1991
Ljósm. H.Hg.

Er því sú gáta enn óráðin, hver himnasending þessi hafi verið og hvert eðli hennar er.

fólkid á Hjarðarbóli í Fljótsdal sá falla til jarðar á sandeyri í Leginum niður undan bænum. Hefir engin ráðning fengizt á þeirri tilgátu, en sumir eru nú farnir að láta sér detta í hug, að hér hafi verið um fugl að ræða, og þá helzt lóm.“

Síðan er efni Morgunblaðsgreinarinnar rakið í stuttu máli, og að lokum erritað:

„Mikið hefir verið rætt um þetta hér eystra, og ekki að efa, að fólkid greinir rétt frá sýn sinni. Gæti hér verið um einhvern hlut að ræða, sem hefði dottið úr flugvél, eða þá að þetta hefði verið fugl, t.d. lómur, en þeir steypa sér oft til jarðar með miklum hraða. Eins gæti hér verið um loftstein að ræða, en þó er það ólíklegt, því að þeir eru oftast glóandi og draga á eftir sér eldrák.“ -

Hugsanlegt er að fréttaritari eigi við málmeit Bandaríkjamanna þegar hann segir að reynt hafi verið að rannsaka fyrirbærið „undanfarna daga“.

Í Morgunblaðsgreiminni er vikið að því að „himinflaugin“ kunní að hafa verið svonefndur fljúgandi diskur (flugdiskur), en þau fyrirbæri hafa enn ekki verið skýrð. Magnús Skarphéðinson skólastjóri Sálarrannsóknaskólangs í Reykjavík og áhugamaður um fljúgandi furðuhluti var spurður álíts á því í bréfi, sem hann hefur enn ekki svarað.

Bréf Þorsteins Sæmundssonar

Þorsteini Sæmundssyni stjarnfræðingi á Raunvísindastofnun Háskólangs, Reykjavík, var sent ljósrit af umræddri grein og hann beðinn að gefa umsögn um hana. Fer hún hér á eftir með vinsamlegu leyfi hans:

„Ég þakka þér fyrir sendinguna, bæði bréfið og ljósritið af Morgunblaðsfréttinni frá 1954. Mig rámar í að hafa séð þessa frétt á sínum tíma, en það hefur fyrst yfir þetta í huga mínum, líklega vegna þess að ekkert framhald birtist síðar, svo mér sé kunnugt um.“

Hafi ekki verið um neina flugumferð að ræða á þessum tíma, er langlíflegast að þarna hafi loftsteinn verið á ferð. Gagnstætt því sem flestir halda eru loftsteinar ekki glóandi þegar þeir falla til jarðar. Peir geta verið volgir að utan, en sjaldnast meira en það, og stundum hrímkaldir. Ástæðan er sú að það er einungis ysta yfirborðið sem glóhitnar á ferðinni gegnum efri hluta lofthjúpsins, og þessi ystu lög flysjast af, án þess að loftsteinninn nái að hitna hið innra - til þess er tíminn ekki nægur. Þegar neðar dregur haegir á ferðinni og loftsteinninn hættir að lýsa.

Til þess að loftsteinn nái til jarðar án þess að brenni upp eða sundrast alveg, þarf hann að vera tiltölulega stór, sæmilega þéttur í sér og

helst hægfara (af loftsteini að vera). Þegar hann kemur inn í lofthjúpinn, hægir loftviðnámið á ferð hans, þar til hann að lokum fellur til jarðar með svipuðum hraða og hann hefði haft ef honum hefði verið varpað úr flugvél. Mjög stórir loftsteinar stöðvast auðvitað ekki í gufuhvolfinu, og geta myndað gíga og valdið hamförum á jörðinni, en það er önnur saga.

Það hefði verið ómaksins vert að gera góða leit að þessum steini. Ef til vill hefur hann grafist eitthvað í jörð, en varla djúpt, og ummerki hefðu átt að vera greinileg. En það er erfitt að finna dökkan stein innan um allt dökkleita grjótíð á Íslandi. Það er áreiðanlega skýringin á því að aldrei hefur fundist loftsteinn hér á landi.

Með bestu kveðju, Þorsteinn Sæmundsson“.

Gerð loftsteina

Samkvæmt þessu bréfi Þorsteins eru mestar líkur til að hér hafi verið um loftstein að ræða.

Í bók Ara Trausta Guðmundssonar: *Ferð án enda. Ágrip af stjörnufræði* (Rv. 1992), segir svo um loftsteina (bls. 66):

„Af þekktum sýnum loftsteina að dæma má skipta þeim í þrjá flokka eða two, eftir því hvaða aðferð er notuð. Algengt er að nota skiptingu eins og hér segir:

1. *Bergmolar*: Yfir 90% af loftsteinum er falla til Jarðar eru úr einhverjum bergtegundum. Slíkt grjót finnst sjaldan, vegna þess að það samlagast vel jarðneskum steinum. Efnainnihaldið er fjölbreytt.

2. *Molar* úr blöndu af málum og bergtegundum. Þeir teljast fáeinir hundraðshlutar loftsteina. Algengasta efnið í þeim er járn og steindin ólivín.

3. *Málmsteinar*: Þeir teljast um 6 % og innihalda aðallega járn og nikkel. Mest er um að menn finni slíka steina, enda unnt að nota málmleitartæki til þess.“

Samkvæmt þessu eru ekki miklar líkur til að loftsteinn finnist með málmleitartæki.

Fer himinflaugin undir veginn?

Nú er fyrirhugað að byggja brú yfir Jökulsá neðan við Hjarðarból, og verða langar uppfyllingar beggja vegna á Leirunum. Nokkrar líkur eru til að „himinflaugin“ lendi undir því mannvirkni, og yrði þar grafin um aldur og ævi. Væri því ástæða til að þetta mál yrði kannad rækilega ádur en ráðist verður í framkvæmdir, og þrautreyyt að leita að flauginni. - H.Hg.

„Gagnstætt því sem flestir halda eru loftsteinar ekki glóandi þegar þeir falla til jarðar“

„Það hefði verið ómaksins vert að gera góða leit að þessum steini“